

Juan Alfaro

KRŠĆANSKA NADA I ZALAGANJE CRKVE ZA OSLOBOĐENJE ČOVJEKA

1. Kršćanska nada

Poznao je da suvremena teologija upravo otkriva važnost kršćanske nade, osobito njezinu komunitarnu dimenziju. Radi se o jednom ponovnom otkrivanju koje snažno zadire u obnovljenu viziju kršćanske egzistencije i prakse, crkvene zajednice i njoj vlastite zadaće u današnjem svijetu.

To otkrivanje proizlazi, u konačnoj analizi, iz točnijeg i cjelovitijeg razumijevanja Kristova događaja kao eshatološkog zbivanja, tj. iz kristologije i eshatologije, koje su međusobno prisutne jedna u drugoj: kristologija je eshatologija i obratno.

Već u samoj Isusovoj poruci, a još izričitlje u pavlovskim i ivanovskim spisima te u poslanici Hebrejima Isusov dolazak na svijet, njegova smrt i uskrsnuće, znače apsolutno jedinstven i neponovljiv (»jednom zauvijek«) prodor Božji u povijest, dovršenje konačnog čina spasenja i stoga stvarnu prethodnicu buduće punine: »eshaton« (posljednji) već se zbio u Kristovu događaju kao zalog i početak Božjeg dolaska, budućeg spasenja: »spašeni smo u nadi« (Rim 8,24).

Kršćanska je eshatologija stoga neodvojivo eshatologija sadašnjosti i budućnosti onoga što se zbio i konačne budućnosti: sadašnje spasenje anticipira buduće spasenje, a buduće spasenje je na svoj način prethodno ostvareno u sadašnjem spasenju. U tom je posvemašnja Izvornost kršćanske eshatologije, koja se ne može svesti ni na proročku eshatologiju, ni na apokaliptičku eshatologiju, ni na jednostavnu kombinaciju ovih dviju: ta se Izvornost poistovjećuje s apsolutnom novošću Kristova događaja: Bog je u njem Izgovorio svoj spasiteljski neopozivi i konačni »da« (2 Kor 1,19-20).

u *Dogmatskoj konstituciji o Crkvi* (br. 48) II. vatikanski sabor prikazuje bit kršćanske eshatologije slijedećim izrazima: »Obnova koja nam je obećana i koju čekamo već je, dakle, počela u Kristu, napreduje u slanju Duha Svetoga i po njemu se nastavlja u Crkvi... Već su, dakle, k nama došla posljednja (definitivna) vremena i neopozivo je ustanovljena obnova svijeta i na neki se stvarni način anticipira u ovom vremenu ...« Kršćansko spasenje nije, prema tome, samo neka buduća stvarnost koja se nalazi jedino iza granice smrti; ona se ostvaruje već sada u čovjekovoj egzistenciji u svijetu kroz povijest, u cjelovitoj ljudskoj egzistenciji, usmjeravana dinamičnom prisutnošću Duha Kristova prema punini sudjelovanja na proslavljenom životu Uskrsloga. Povijest spasenja ne poistovjećuje se s poviješću čovječanstva, no u njoj se i samo u njoj ostvaruje.

To je eshatologija apsolutne milosti, milosti dolaska Božjega Sina na svijet, najveće geste ljubavi koju je Bog napravio kad je dao Sina. Prva je Ivanova poslanica to izrazila lapidarnom rečenicom »Bog je ljubav« (4, 8.16), tj. Apsolutna darovanost: on za nas postoji u stavu najvećeg dara sama sebe čovječanstvu, u Kristu.

Čovjekov odgovor na tu posvemašnju i najveću milost može biti samo odluka na bezuvjetnu i bezgraničnu nadu: jedino takva odluka odgovara neograničenom spasiteljskom značenju dolaska Sina Božjeg na svijet, njegove smrti i uskrsnuća. To je nada bez pridržaja (»nada protiv nade«: Rim 8,18) u prisutno spasenje, koje prethodi onom budućem.

Ta nada uključuje vjeru u stvarnost Kristova događaja koji je Bog jednoč ostvario; ona uključuje i ljubav, ljubav prema bližnjemu, jer događaj Kristov je nada za *spasenje svih*, tj. stvara novo ljudsko bratstvo, ukoliko sve ljude čini dionicima Istog budućeg spasenja koje je već sada prisutno, ali još ne potpuno.

Drugi je vatikanski sabor imao sretnu intuiciju kad je Crkvu, taj opći sakrament (koji ovisi o temeljnom sakramentu, Kristu), prikazao kao »zajednicu vjere, ufanja i ljubavi« (*Dogm. konst. o Crkvi*, br. 8). Ta formula vjerno odražava pavlovsku ekleziologiju, koja se sva zgušnjuje u Ef 4,4-6.15: *Crkva znači zajedništvo u istoj vjeri, u istoj nadi, u vezi bratske ljubavi* (Kol 3,14); radi se o vjeri, nadi i ljubavi koje su životno povezane i međusobno prisutne jedna u drugoj kao vidici jednog jedinog temeljnog stava koji ima svoje korijenje u ljubavi prema bližnjemu. Kršćanin je, kao i Krist, pozvan da bude sav za Boga i sav za ljude.

Nada i ljubav konstituiraju samu opciju vjere; ljubav može biti samo ljubav nade za spasenje svih, a ta nada ima svoj izvor u ljubavi: možemo se nadati za druge ukoliko nas ljubav poistovjećuje s njima (S. Th., II-II, q. 17, a. 3). No sveti nas Pavao upozorava da u odgovoru kršćanina Kristu vrijedi jedino »vjera koja očituje svoju snagu ljubavlju« prema bližnjemu; vjerovati Kristu znači »provoditi u život istinu (Evangelje) u ljubavi« (Gal 5,6; Ef 4,15). Već je sam Isus proglasio da se stav vjernika

prema njemu konkretno ostvaruje u djelima ljubavi prema bližnjemu koji je u potrebi, koji je siromašan, izbačen na rub društva: »Meni ste učinili koliko ste učinili jednome od ove moje najmanje braće« (Mt 25,31-45).

To je, dakle, evanđeoski temelj za kršćansko i crkveno zalaganje u prilog svih ljudi koji su žrtve nepravde i tlačenja na bilo kojem području ljudske egzistencije: a) kršćanska nada je nada koja se zalaže za cjelovito spasenje čovjeka, svakog čovjeka, već sada u svijetu, kao anticipacija budućeg spasenja: ako se punina spasenja bude sastojala u sudjelovanju svih na slavi Uskrsloga, i ako se ta punina anticipira u integralnom ljudskom spasenju koje započinje već sada u svijetu, to spasenje čovjeka u svijetu ne može biti drugo nego *sudjelovanje* na svim razinama ljudske egzistencije koju je Krist otkupio: *sudjelovanje*, dakle, na milosti Kristovoj i na dobrima svijeta koji je Bog za čovjeka stvorio i povjerio ljudskom radu za dobro svih; b) kršćansko bi bratstvo bez zalaganja za pravdu i, stoga, za oslobođenje potlačenih, bila prazna riječ. Kršćanska nada i ljubav provjeravaju svoju uvjerljivost pred svijetom zalažući se za efektivno bratstvo, jer samo u takvom bratstvu može postojati spasenje za čovjeka u svijetu. Na taj se način pokazuje prvorazredno značenje ljubavi prema bližnjemu u kršćanskoj poruci te međusobna povezanost između kršćanske nade i ljubavi.

Kao »zajednica vjere, ufanja i ljubavi« Crkva je od Krista primila poslanje da nosi spasenje čovječanstvu neodvojivo vežući propovijedanje kršćanske poruke s praksom nade i ljubavi prema ljudima. Jedino to je istinsko kršćansko svjedočanstvo. Navješćivanje evanđeoske istine i njeno ostvarivanje (ortodoksija i ortopraksa — pravovjerje i pravotvorje) jednako su bitni i važni: samo njihov spoj čini Crkvu Kristovim sakramentom, tj. djelotvornim znakom spasenja.

2. *Kršćanska nada, početak obnove za Crkvu u sadašnjoj krizi*

Kao što je svaki kršćanin pozvan da u nadi doživi svoje osobno spasenje kao dar Božji u Kristu, tako je i Crkva pozvana da u nadi proživljava svoju egzistenciju kao Kristovu milost: njezina je egzistencija podržavana jedino Božjim neprevrtljivim obećanjem koje je dano u Kristu. Crkva se, dakle, ne smije oslanjati na političke ili društveno-privredne snage svijeta, nego samo na snagu Kristova križa, koji je »ludost i sablazan« za svijet (1 Kor 1,23-24). Krist je Isključio Iz Crkve svjetovne sile koje ljudima nameću svoje gospodstvo: *On nije došao na svijet da bi bio poslužen, nego da služi, dajući život za otkupljenje svih*; stoga je povjerio svojoj Crkvi poslanje da služi ljudima, a ne da nad njima gospoduje svojom moću (Mk 10,42-45; Lk 22,25-27; 4,6-8).

No povijest nam pokazuje da je Crkva u prošlosti popuštala napasti da se učvrsti na položajima koji donose samo ljudsku sigurnost i da se poveže sa svjetovnim silama političkih i privrednih institucija.

Zbog vrlo složenih prilika papinstvo je u srednjem vijeku usvojilo strukture jednog zemaljskog kraljevstva, strukture političke i privredne moći; i kroz mnoga je stoljeća branilo svoj politički suverenitet kao nužno sredstvo za neovisnost svog duhovnog poslanja. Kad je ono u prošlom stoljeću bilo lišeno svojih vremenitih dobara, mnogi su katolici bili uvjereni da taj gubitak znači težak udarac za samostalnost duhovne glave Crkve. Danas smo, naprotiv, shvatili da je taj događaj znatno pridonio tome da se papinstvo vratilo svojoj pravoj ulozi u Crkvi i svijetu.

Sve je srednjovjekovno kršćanstvo bilo zaraženo političkom vlašću i bogatstvom. Knezovi i plemstvo koji su ispovijedali kršćansku vjeru zadržavali su svoje povlaštene položaje u vladanju i posjedovanju na osnovi rada i siromaštva »robova zemlje«. I crkvena je hijerarhija bila uključena u te strukture svjetovnih povlastica. Još su se i u blistavim misionarskim pothvatima koji su bili poduzeti u 16. st. miješali zadivljujući zamasi istinski kršćanske evangelizacije s oružanom vladavinom i zgrtanjem bogatstva na štetu urođenika koji su bili izrabljivani i bez obrane.

Moramo spomenuti i jednu žalosnu činjenicu: katastrofalni počeci industrijske ere u prošlom stoljeću, koji su stavili radničke mase u najneljudskije uvjete potlačenosti i bijede, nisu doživjeli kršćanskog svjedočenja u prilog tih novih i poniženih »robova« strojeva i napretka. Tu se postavlja pitanje koje uznemiruje: jesu li Industrijski radnici napustili Crkvu ili je Crkva napustila njih? Nije li tu bio veliki grijeh crkvene zajednice, praktično nijekanje ljubavi prema bližnjemu, koju je Krist proglasio u svojoj pouci i u svom životu?

Dakako, moramo priznati da su Pape od Leona XIII. inzistirali na zahtjevima društvene pravde i da su se u mnogim narodima našli prosvjetljeni i odvažni kršćani koji su posvetili svoj život braneći dostojanstvo i prava radnika; dapače možemo konstatirati da u našem stoljeću postaje sve življa svijest u Crkvi o njezinu kršćanskom poslanju u prilog onih koji su stavljeni na rub društva. U zamahu je jedan proces čišćenja Crkve: polagan i težak proces odvajanja od svjetovnih vlasti kako bi Crkva opet stekla svoju pravu snagu, pouzdanje u Krista, koje se ostvaruje u zalaganju za oslobođenje potlačenih.

No ne smijemo pasti u iluziju da se sadašnje kršćanstvo potpuno oslobodilo od kompromisa sa strukturama političke i privredne moći. U različitim stupnjevima i u manje uočljivim oblicima (već prema različitim društveno-privredno-političkim prilikama u pojedinim narodima) Crkva skupo plaća zaštitu koju prima od svjetovnih mogućnika. Da bi se mogla djelotvorno založiti za potlačene, ona mora prije svega preobraziti samu

sebe, oslobađajući se navezanosti na povlaštene slojeve; a da bi oslobodila samu sebe, morat će se odlučno uključiti u proces oslobađanja potlačenih.

Mi današnji kršćani nalazimo se pred teškom situacijom i pred velikom odgovornošću za Crkvu, tj. za sve nas i za svakoga od nas: nalazimo se pred potrebom duboke reforme uma i srca (Vatikanski II.: *Pastoralna konstitucija o Crkvi*, br. 21; *Dekret o ekumenizmu*, br. 6). Taj zahtjev za reformom tiče se konkretno dviju usko povezanih točaka: pouzdanja u Krista (i stoga neovisnosti od svega ovoga svijeta) i evanđeoskog siromaštva.

Taj se pothvat tiče osobne odgovornosti svakog od nas. Nije ništa tako lako, a ujedno tako neefikasno, ništa se ne protivi više pravoj kršćanskoj nadi, nego pseudoproročki stav koji nemilosrdno optužuje Crkvu, prebacujući joj loše funkcioniranje njezinih institucija. U srcu se ne nadamo obnovi Crkve ako se ne osjećamo s njom poistovječeni, ako je ne ljubimo kao Crkvu Kristovu i u njenim nedostacima, koji su i naši. Prije nego se zahtijeva obnova drugih, I upravo da bi se njoj pridonijelo, treba započeti obnovu kod sebe. Pravi su reformatori proizašli iz osobnog obraćenja.

Sadašnje stanje u Crkvi zahtijeva od nas prije svega to da priznamo svoj osobni i zajednički grijeh te da postanemo svjesni svoje ljudske nemoći da ga prevladamo i tako sve do dna doživimo ono što je sv. Pavao doživio I shvatio: ne pouzdati se niti »hvaliti se« Ičim svojim, ičim što je u Crkvi samo ljudsko, ikakvim položajem koji daje prednost, moć, organizacijom, onim što je Crkva stekla kroz stoljeća: staviti svoje pouzdanje samo u snagu Božje milosti, u Krista. Takva mora biti naša osnovna reakcija u sadašnjem trenutku: reakcija koja u sebi uključuje bolno obraćenje, duboku promjenu stavova i mentaliteta: korjenit Izlazak Iz nas samih, izlazak koji znači pouzdanje u Krista. Upravo iz tog unutar-njeg trpljenja, Iz tog što pred Kristom patimo zbog našeg neuspjeha, no sjedinjeni s njegovom mukom, nastat će novi život, podržan Kristovom milošću.

Prava kršćanska nada nema ništa zajedničko s olakim optimizmom ni s psihozom straha I tjeskobe, niti s Inercijom fatalističke resigniranosti: to je *razapeta nada*, koja trpi solidarno sa svim onim što je u Crkvi i u svijetu grešno I upravo u tom Iskustvu osjeća se ohrabrenom I oživljenom Kristovim obećanjem. U toj dijalektici smrti i života, slabosti I snage, križa I uskrsnuća (a to je dijalektika kršćanskog nadanja), život pobjeđuje smrt, snaga Božja ljudsku slabost: Krist živi i pobjeđuje u nama (Gal 2,20; Iv 16,33; 1 Iv 4,4). S tom se nadom rodila Crkva I pobijedila snage svijeta: njena je budućnost u odvažnosti da se vrati na svoje početke, na pouzdanje u Krista.

3. Crkva, znak nade za suvremeni svijet

Obnovljena pouzdanjem u Krista, Crkva će postati potpunije znak nade za svijet okaljan teškim grijehom nepravde na narodnoj i međunarodnoj razini; za svijet koji, u tehničkom i industrijskom napretku, stvara sve veću strahovitu razliku između bogatih i siromašnih krajeva, između nagomilavanja bogatstva u rukama manjine i bijede velikih masa koje su lišene sredstava nužnih za život dostojan čovjeka, pa čak i za to da jednostavno prežive. Te se strahote zbivaju u današnjem svijetu, u doba velikih otkrića znanosti i tehnike.

U isto vrijeme suvremeno čovječanstvo postaje sve osjetljivije za ideal općeg bratstva; postaje svjesno dostojanstva svakog čovjeka, koje se ne može sačuvati bez odgovarajućeg životnog standarda. Ono se buni protiv tlačiteljskih struktura i vidi kako je hitno potrebno stvoriti pravedniji i ljudskiji svijet, stubokom promijeniti same privredne i društveno-političke institucije kako bi svi mogli efektivno sudjelovati u ostvarivanju i u plodovima ljudskog napretka.

U toj konkretnoj situaciji u kojoj se nalazi čovječanstvo Crkva je pozvana da riječju i djelom svjedoči radosnu vijest o nadi i spasenju za sve, tj. da naviješta i uspostavlja u svijetu kraljevstvo Božje, kraljevstvo ljubavi i pravde (Mt 5,6; 6,33; 23,33; 25,31-45; Lk 6,20; usp. Vat. IL *Dogm. konst. o Crkvi*, br. 36; *Dekret o apostolatu laika*, br. 7). Kraljevstvo već dolazi kao dar Božji, povjeren Crkvi, »zajednici vjere, ufanja i ljubavi«. Kršćansko se spasenje ostvaruje već sada u sadašnjem trenutku čovječanstva; stoga se kršćanska nada uključuje u sadašnju situaciju povijesnog zbivanja, tj. u konkretne nade čovječanstva u poboljšanje samih struktura ljudske zajednice (Vat. IL *Past. konst. o Crkvi*, br. 21. 34. 43. 57). Zalaganje u stvaranju pravednijeg svijeta čini stoga bitnu dimenziju kršćanske nade.

Naviještanje ljudskog spasenja koje dolazi nakon smrti, a bez zalaganja da se na ovom svijetu ostvari egzistencija dostojna čovjeka, bilo bi otuđujuće iskrivljavanje kršćanske poruke. Nasuprot takvom iskrivljavanju koje se zbivalo u prošlosti, pa i danas se još zbiva kao izdaja pravog kršćanstva, ispravna je marksistička kritika religije kao »opijuma naroda«. Čovjek se ne spašava samo obećanjem sretne onostrane egzistencije, nego i opipljivom stvarnošću pravog bratstva, ostvarenog u pravdi kao djelotvornom znaku koji prethodi punom spasenju. Naviještanje kršćanske nade u budući život, bez djela kršćanske ljubavi, bilo bi samo u sebi neuvjerljivo. Može li se onima koji su u svijetu bez nade navješćati nada u bolji život poslije smrti, bez svjedočenja kršćanske ljubavi koja se zalaže da ih oslobodi?

Čovjekovo spasenje koje Crkva u svojoj vjernosti Kristu mora navješćati i ostvarivati jest *sudjelovanje, zajedništvo* ljudi već ovdje na

zemlji. Euharistija, najuzvišeniji sakrament Crkve, jest simbol (djelotvor- ni znak) *sudjelovanja-zajedništva*: blagovanje kruha postaje *dijeljenjem drugima* (1 Kor 11, 17-22). U ovom povijesnom trenutku, koji je razdi- ran »tlačenjima i zlorabama koji gule slobodu i priječe većem dijelu čovječanstva da sudjeluje u izgradnji i u dobrima pravednijeg i bratski- jeg svijeta« (*Biskupska sinoda o pravdi u svijetu*, 1971., Uvod), *sudje- lovanje-zajedništvo* ne sastoji se u drugom nego u *oslobađanju*. To je ri- ječ koja izražava stvarno stanje najvećeg dijela naše braće i koja ima tu prednost da može prodrmati kršćansku savjest pred tolikim nepravda- ma našeg vremena. Ponovno citiram riječi iste sinode (br. II): »Zadaća naviještanja evanđelja zahtijeva danas da se založimo za potpuno oslobo- đenje čovjeka već sada, za vrijeme njegova života na zemlji.«

Krist je došao osloboditi sve ljude, potlačene i tlačitelje (Lk 4,16-22; 6,20; 18,1-7; 12,31; 16,13; 19,1-10; itd). No ako je on došao osloboditi tlačitelje od grijeha njihovih nepravdi, to je učinio stoga što se tlačenjem niječe dostojanstvo čovjeka koji je slika Božja, dapače dijete Božje i brat Kristov; ako je tlačenje grijeh, to je stoga što nije dostojno čovjeka da bude potlačen. Isus Krist je, osuđujući to u svojoj poruci koja se ostvarila u njegovu životu i smrti, koja je bila »kao otkup mjesto svih« (Mk 10,45), navijestio oslobođenje potlačenih.

Da bi Crkva mogla s *istinskim moralnim autoritetom* (bez kojeg po- staje sve manje djelotvoran svaki drugi tip autoriteta) upozoravati na nepravde našeg vremena, morat će se sama osloboditi svake navezanosti na društveno-privredno-političke strukture koje tlače velika mnoštva koja ostaju bez obrane; morat će smći hrabrosti da se odluči za pravu slobodu, za slobodu kojom će se založiti za siromahe, kojom će Iskusiti stvarnost nji- hova života. Takvo je bilo Kristovo siromaštvo. Evo, dakle, smisla kršćan- skog siromaštva danas: djelotvorna solidarnost sa stvarnim stanjem siro- mašnih koja na taj način postaje jedino radikalno osporavanje nepravde koja se utjelovila u ovom našem grešnom stanju. To bi, prema Pavlu VI., bilo »živo svjedočenje za onu poruku o pravdi i oslobođenju koju je Krist donio na svijet, protiv svakog ropstva i tlačenja koji nanose smrtnu udar- ce ljudskom dostojanstvu« (*Insegnamenti di Paolo VI., vol. XI., 1973., str. 924.*).

Budući da postoji znatna razlika u društveno-privredno-političkom stanju u različitim narodima, Crkva će morati u svakom pojedinom slu- čaju zauzeti različite konkretne stavove u svom poslanju koje ima za cilj oslobođenje čovjeka. Naći će se pred nepravdom rasne diskriminacije, pred potiskivanjem stranih radnika, pred Izrabljivanjem naroda koji su privredno slabi od privredno snažnijih zemalja; u drugim slučajevima odgovorno će se morati i odlučno suprotstaviti kršenju osnovnih ljudskih prava sa strane samih političkih institucija; često će se morati sukobiti s veoma teškim problemom nepravedne podjele narodnog bogatstva (poljo-

privrednog, industrijskog) koje se nalazi u rukama povlaštenih manjinskih grupa, dok golema većina građana živi u nesigurnim uvjetima. No, kakva god bila konkretna situacija. Crkva neće moći ostati neutralna pred bilo kojim oblikom tlačenja čovjeka. Njena bi neutralnost značila upravo ne-neutralnost. Evo riječi Vatikanskog II.: »Crkva je danas više nego ikad potrebna u svijetu da ukaže na nepravde i nedostojne nejednakosti, da obnovi pravu ljestvicu vrednota, tako da u skladu s načelima Evandjelja ljudski život postane ljudskim« (*Poruka koncila*, 16. listopada 1962., br. 13).

Veoma ohrabruje činjenica da svojim djelovanjem i učenjem (od Vatikanskog II. do naučavanja Pavla VI.), hrabrim stanovištima mnogih biskupskih konferencija, svjedočenjem mnogih laika, svećenika i redovnika (osobito u tzv. misijskim zemljama). Crkva stječe povjerenje onih koji su obespravljani u ovom svijetu (pa i kod nekršćana), koji u njoj vide znak nade za budućnost. Ne znači li to da se već rađa obnovljena Crkva, koja vjernije odražava pravo lice Kristovo?

S talijanskog preveo

Franjo Pšeničnjak

CHRISTLICHE HOFFNUNG UND DER EINSATZ DER KIRCHE FÜR BEFREIUNG DES MENSCHEN

Zusammenfassung

Der bekannte spanische Theologe Juan Alfaro SJ, Dogmatikprofessor an der Päpstlichen Universität Gregoriana, nimmt in dem vorliegenden Artikel, den er freundlicherweise für unsere Zeitschrift geschrieben hat, zum Problem der christlichen Hoffnung und der Ungerechtigkeit in der Welt Stellung.

Die christliche Heilshoffnung betrifft nicht nur eine jenseitige Wirklichkeit, vielmehr realisiert sie sich schon jetzt in der Ganzheit der menschlichen Existenz. Das Christusereignis ist die Hoffnung auf das Heil aller, das schon jetzt gegenwärtig ist, obwohl noch nicht in seiner Fülle. Das heisst aber, dass schon jetzt alle Menschen an allen Ebenen des menschlichen Daseins, das von Christus gerettet wurde, teilnehmen sollten: an der Gnade Christi und an den Gütern der Welt. Christliche Brüderlichkeit ist daher ohne den Einsatz für die Gerechtigkeit in der Welt ein leeres Wort. Die Verkündigung der Frohbotschaft und ihre Verwirklichung sind zwei wesentliche Elemente des christlichen Zeugnisses.

Bei der Verwirklichung ihrer Aufgabe darf sich die Kirche nicht auf die politischen und wirtschaftlichen Kräfte in der Welt stützen, sondern nur auf die Kraft des Kreuzes Christi. Leider suchte die Kirche viel zu oft in der Geschichte ihre Sicherheit bei den politischen Institutionen. Heute haben wir begriffen, dass der Verlust zeitlicher Güter zur Gewinnung der eigentlichen Rolle der Kirche in der Welt beigetragen hat. Als sich im Industriezeitalter die arbeitenden Massen der Kirche entfremdeten, müsste man sich die beunruhigende Frage stellen: Haben die Arbeiter die Kirche verlassen, oder die Kirche die Arbeiter? Auch heute hat sich die Kirche nicht vollständig von den Strukturen der politischen und wirtschaftlichen Macht befreit. Sie kann sich selbst erst befreien, wenn sie sich für die Befreiung der Unterdrückten einsetzt. Sie muss ihr ganzes Vertrauen in die Kraft der Gnade Gottes in Christus setzen. Sie muss einen Exodus aus sich selber vollziehen. Echte christliche Hoffnung ist kein leichtsinniger Optimismus und keine Psychose der Angst und Resignation. Sie ist vielmehr eine *gekreuzigte Hoffnung*, die unter Ihrem eigenen und unter dem Sündigsein der Welt leidet, die jedoch aus der Verheissung Christi immer neuen Mut schöpft.

Von dieser Zuversicht getragen wird die Kirche immer mehr zu einem Hoffnungszeichen in der Welt, die mit der schweren Sünde der Ungerechtigkeit behaftet ist. Der Mensch wird nicht bloss durch die Verheissung jenseitiger Existenz, sondern durch die Verwirklichung einer echten Brüderlichkeit gerettet. Die dringlichste Aufgabe der Kirche heute besteht in ihrer Solidarität mit den Armen und Unterdrückten. Sie muss sich für den Menschen gegen alle Formen von Ungerechtigkeit und Verletzung der Menschenrechte einsetzen. Nur so kann sie das Vertrauen der Menschen gewinnen.